

Dividende for mærker på Falster

Med lidt fantasi, og måske også en god portion velvilje, kan dividende-mærker i pap fra brugsforeninger betegnes som numismatik.

Jeg har ikke belæg for at påstå, at dividende-mærkerne er en falstersk opfindelse, men påfaldende er det, at ni brugsforeninger på Falster benyttede dem. Man kan forestille sig, at mærkernes indførelse og udbredelse er blevet til på baggrund af en tese eller betragtning om, at "når nabo-brugsforeningen har sådanne mærker, må vi også have dem". Det er og har været svært at finde konkrete oplysninger om dividende-mærkerne i pap.

Jeg har kendskab til, at følgende brugsforeninger på Falster har benyttet mærkerne: Aastrup Sogns Forbrugsforening, som senere blev til Aastrup Sogns Brugsforening · Forbrugsforeningen For Sundby og Omegn, som blev til Sundby og Omegns Forbrugsforening · Brugsforeningen Fortuna Ulslev · Sørup Forbrugsforening, som eksisterede 1877-1996 og inden lukningen blev til Sørup Brugsforening · Nørre Alslev Brugsforening · Sdr. Taastrup Brugsforening · Concordia, som lå i Væggerløse · Horbelev Brugsforening (1925-71) · Kippinge-Brarup Sogns og Omegns Brugsforening samt Hasselø Brugsforening.

Nævnte foreningers dividende-mærker var forsynet med såvel navn som værdi.

Af Jens Skovly

Sørup Brugsforening på postkort, cirka 1900.

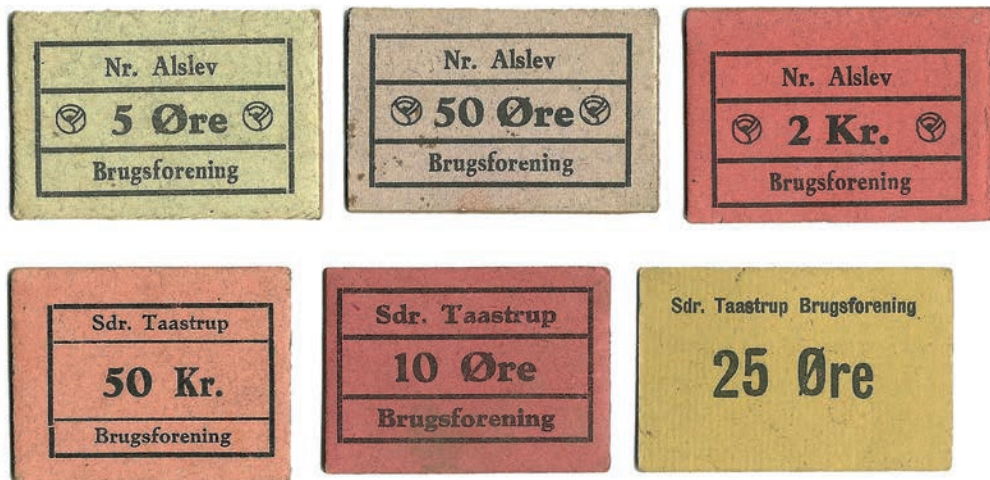

Brugsbygning på museum

Der findes dividende-mærker af tilsvarende udseende, men uden navn og alene med værdiangivelse. Sådanne dividende-mærker blev anvendt i Stadager Brugs. Den lå i landsbyen Sundby på det nord-vestlige Falster, og var landsbyens eneste butik. Bygningen blev i 1990'erne købt af Nationalmuseet, pillet ned sten-for-sten for derefter at blive genopført på Frilandsmuseet i Lyngby. Genåbningen fandt sted i 2003.

Udenfor Falster kendes dividende-mærker fra Vignæs og Omegns Forbrugsforening på det nordøstlige Lolland, fra Aashøj Brugsforening, ved Herfølge på Østsjælland, fra Arnøje Brugsforening, som eksisterede 1883-1980, og fra Højerup Brugsforening. De to sidstnævnte havde hjemsted på Stevns. Jeg har set tilsvarende mærker fra en brugsforening i Kolding og fra Thisted Brugsforening.

Kim Svend Jensen nævner og gengiver i sit værk, Danmarks Papir Penge, bonus- eller dividendemærker fra Forbrugsforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd

samt Læger plus fra Lild Sogns Brugsforening og fra Visby Arbejderforening med flere.

Dividende-mærkerne måler cirka 4,5 x 3,0 centimeter og gengives i henved 90%.

Delfin-mønter som inspiration?

Det må antages, at en af de første om ikke den første brugsforening, som benyttede dem, var Aastrup Sogns Forbrugsforening. Den eksisterede 1887-1970, og hed fra 1954 og til lukningen Aastrup Sogns Brugsforening.

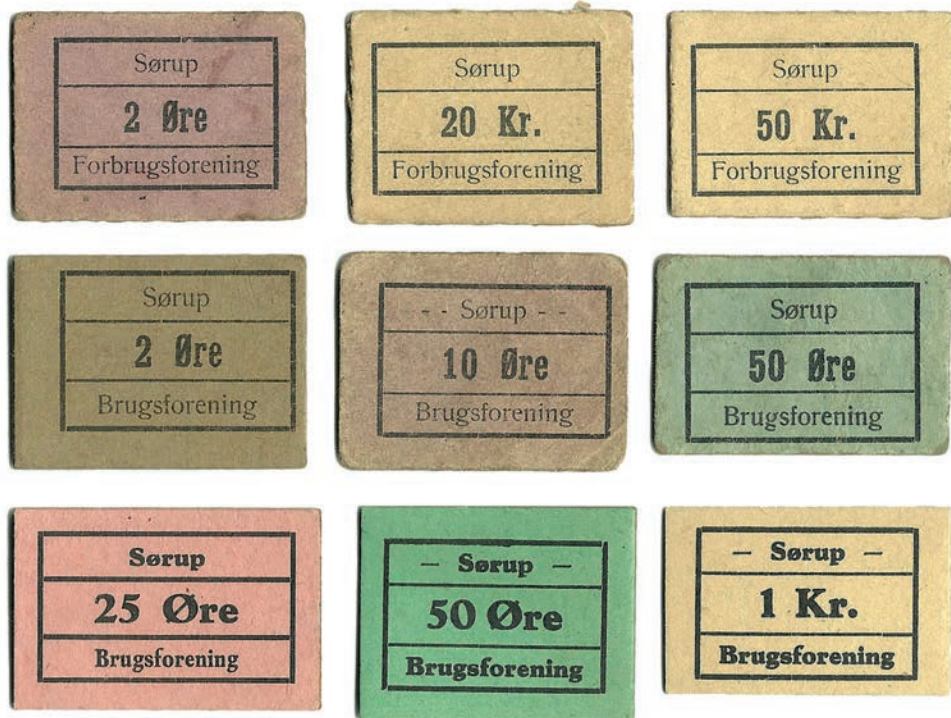
Antagelsen begrundes i, at der på mærkerne fra Aastrup Sogns Forbrugsforening er gengivet en fisk og et kornaks, som leder tankerne mod de danske delfin-mønter, der blev indført i 1874. Dividende-mærker fra den brugsforening har været benyttet i ganske mange år, idet de også kendes fra Aastrup Sogns Brugsforening.

Der foreligger skriftligt materiele på, at mærkerne i eksempelvis Aashøj Brugsforening blev benyttet frem til begyndelsen af 1960'erne.

Op til seks typer

De forskellige typer typografi fra mærkerne fra de forskellige brugsforeninger tyder på, at systemet har været benyttet i en årrække. Mærkerne fra Sørup Forbrugsforening, senere Sørup Brugsforening, kendes således i seks forskellige typer.

Formålet med dividende-mærkerne var at sikre bevis for, hvor meget det enkelte medlem af brugsforeningen havde købt for i årets løb.

Mærkerne virkede på den måde, at når kunden havde købt varer og betalt med gangbør mønt for eksempelvis 14,55 kroner, blev der samtidig udleveret dividende-mærker for et tilsvarende beløb. Samme princip var gældende for de medlemmer, som "købte på bog", idet bogens saldo på et tidspunkt skulle betales, og også den betaling udløste dividende-mærker for et tilsvarende beløb.

Forskellige farver lettede optælling

Dividende-mærkerne kom til deres ret, når brugsforeningens årsregnskab var gjort op, og tilbagebetalingen, udlodningen eller dividenden, var opgjort til eksempelvis 14 procent. Derefter kunne indehaveren af mærkerne tælle summen af dem sammen, aflevere dem i brugsforeningen og få 14 procent retur i kongens mønt udregnet efter mærkernes samlede sum, og de forskellige farver lettede den årlige optælling.

Også brugen af dividende-mærkerne har været udsat for inflation. Se mærkerne fra Hasselø Brugsforening, hvor det på et tidspunkt blev nødvendigt at tage hjemmegjorte mærker af en værdi af 10-, 20- og 50-kroner i brug.

Hasselø Brugsforening blev etableret i 1883, og i dens første regnskabsår var der en omsætning på 5.764 kroner. Det førte til en dividende-udbetaling på 229 kroner. I dens sidste regnskabsår, 1981/82, var omsætningen 1.457.404 kroner. Begrebet dividende ophørte her i 1980.

Inflationen må også have ramt Hasselø Brugsforening, som på et tidspunkt måtte tage hjemmegjorte værdimærker i brug. Her gengivet i både for- og bagside.

Blev afløst af mærker med klister

Dividende-mærkerne i pap var en forløber for de typer, der var forsynet med klister på bagsiden, og som skulle indsættes i en bog eller hæfte, som blev udleveret fra brugsforeningen. De her nævnte dividende-mærker kan betragtes som forløbere for typen med klister på bagsiden. Disse mærker skulle klistres ind i en lille bog, mappe, som mærke-udstederen udleverede.

Måske er det unødvendigt at nævne, men for god ordens skyld skal det med, at samtlige ovennævnte brugs- og forbrugsforeninger for længst er nedlagt.

En brugsforening er en forretning, der ejes af dens medlemmer, og foreningens formål er gennem fælles indkøb at sikre medlemmerne billige varer. Den første brugsforening i Danmark var Thisted Arbejderforening, der dannedes i 1866 efter engelsk forbillede, hvor den første brugsforening etableredes 1844 i Rochdale ved Manchester. Den ældste bevarede brugsforenings*butik* i Danmark tilhørte Østerbro Husholdnings Forening, oprettet 1868 i Brumleby (Lægeforeningens Boliger) på Østerbro i København; udsalget ophørte i 1984, men butikken blev bevaret og restaureres som museum fra 2015.

I 1896 blev de danske brugsforeninger samlet i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (FDB). I januar 2013 skiftede FDB navn til Coop a.m.b.a., og havde på det tidspunkt cirka 1,3 million medlemmer, der som andelshavere ejer foreningen. Selskabet står her i første del af 2015 bag Superbrugsen, Dagligbrugsen, Lokalbrugsen, Fakta, Fakta Q, Irma, Irma City samt Kvickly.

Kilder: Det er vores butik, af Palle Brandt, december 2000, samt flere lokalhistoriske arkiver.
www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/Erhvervsliv/Andelsbevægelsen/brugsforening